

دانشنامه امام محمدی عجل الله فرجه

بر پایه قرآن، حدیث و تارخ

فارسی - عربی

محمدی

جلد اول

ترجم

عبد الهادی مغودی

بایمکاری

محمد کاظم طباطبائی

و جمعی از پژوهشگران

سرشناسه : محمدی ری شهری، محمد، ۱۳۲۵

عنوان : پدید آور : دانشنامه امام مهدی (عج) بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ (فارسی - عربی).

مبندی ری شهری، با همکاری سید محمدکاظم طباطبایی؛ ترجمه عبدالهادی مسعودی.

مشخصات نشر : موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث. سازمان چاپ و نشر، ۱۳۹۳ -

مشخصات ظاهری : ۱۰ ج

ISBN(set): 978 - 964 - 493 - 754 - 5

ISBN: 978 - 964 - 493 - 755

وضیعت فهرست نویسی : فارسی

موضوع : امام مهدی (عج)، امام دوازدهم، ۱۳۲۵ -

موضوع : امام مهدی (عج)، امام دوازدهم، ۱۳۲۵ - غیبت

شناسه افزوده : طباطبایی، سید محمدکاظم، ۱۳۴۱ -

شناسه افزوده : مسعودی، عبدالهادی، ۱۳۴۳ - ترجم.

رده بندی کنگره : BP ۵۱/م۳۳۲۰۲ ۱۳۹۳

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۹۵۹

شماره کتابشناسی ملی : ۳۴۴۳۷۷۱

دانش‌نامه امام مهدی (ع) بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ (فارسی - عربی) / ج ۱

محمد محمدی ری شهری

با همکاری: سید محمدکاظم طباطبایی

مترجم: عبد الهادی مسعودی

با همکاری:

نقد علمی: رضا استادی و دیگران

أخذ روایات: محمود کریمیان، محمدرضا سجادی طلب، سید روح الله سید طباطبایی، احمد غلامعلی، غلامحسین مجیدی،

محمدرضا سبحانی، حیدر مسجدی، محمدحسین صالح آبادی

تحقیق و تکمیل مصدراپی: محمود کریمیان، محمدرضا سجادی طلب

مقاله با مصادره: عبد الکریم مسجدی، عبد الکریم حلفی، رعد بهیانی و دیگران

اعراب: رسول آقایی

رجا: تراب: محمدکاظم رحمان ستایش، محمد قنبری

ارستار: روایات: محمود کریمیان

همکاران: نگارش تحلیل و بیان: رضا برنجکار، رسول جعفریان، قاسم جوادی، سید حمید حسینی، علی راد، محمدکاظم

رحمان ستایش، علی اسفندی، ضوابط: احمد رنجبری، غلامحسن شانه چی، علی الشیخ، هادی صادقی، مصطفی صادقی، ضیاء الدین

مرتضوی، سید علی میری

بازبین ترجمه: رسول آقایی

بازبینی: سید حسن آملی، محمد علی خوش نصیب

پیگیری نهایی: سید روح الله سید طباطبایی، سید محمود طباطبایی نژاد

همکاران دیگر: محمد هادی آقایی، محمد صالح آبادی

سروراستار فارسی: محمد خنجرانی

ویراستار فارسی: محمدباقری زاده، اشرف حسین شریف، سید محمدعلی طباطبایی، سید محمد دلال موسوی

سروراستار عربی: حسین دباغ

شرح لغات و ویراستاری عربی: حسین انصاری (حمید)

نمونه خوان عربی: محمدعلی دباغی، عبد الکریم رعد بهیانی

نمونه خوان فارسی: علینقی نگران، محمود سپاسی، سید هاشم حسینی

صفحه آرا: سید علی موسوی کیا

خروفچین: حسین افخمیان، علی اصغر دریاب، علی اکبری

خوش نویس: حسن فرزندگان

مدیر آماده سازی: محمد باقر نجفی

ناشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث

چاپ: اول / ۱۳۹۳

چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت دوره: ۱۶۰۰۰۰ تومان

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵ / تلفن: ۳۷۷۴۰۵۲۳ - ۰۲۵ / فاکس: ۳۷۴۰۰۰۰ - ۰۲۵ / ص.ب.

۳۷۱۸۵ / ۴۴۶۸

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) / تلفن: ۳۷۷۴۰۵۴۵ - ۰۲۵ / فروشگاه شماره «۲» (قم، خیابان معلم) / مجتمع

ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹ / تلفن: ۳۷۸۴۲۳۰۹ - ۰۲۵ / ۳۷۸۴۲۳۱۰ - ۰۲۵

فروشگاه شماره «۳» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی ۷ درب شرقی ۷) / تلفن: ۵۵۹۵۲۸۶۲ - ۰۲۱

فروشگاه شماره «۴» (مشهد مقدس، چهار راه شهدا، ضلع شمالی باغ نادری، مجتمع فرهنگی تجاری گنجینه کتاب، طبقه همکف:

۰۵۱۱ - ۲۲۴۰۰۶۲ - ۳

<http://darolhadith.ir>

ISBN(ser): 978 - 964 - 493 - 754 - 5

darolhadith.20@gmail.com

ISBN: 978 - 964 - 493 - 755 - 2

کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است

فهرست اجمالی

۷	پیشگفتار
۱۳	مقدمه مترجم
۱۷	درآمد

بخش یکم: امام مهدی در پرتو ادله کلی

۲۰۵	فصل یکم: استمرار امامت
۲۵۴	پژوهشی در باره تداوم رهبری در همه عصرها
۲۶۳	فصل دوم: حدیث ثقلین
۳۰۳	پژوهشی در باره حدیث ثقلین
۳۳۳	فصل سوم: احادیث شمار امامان
۳۴۲	پژوهشی در باره احادیث مربوط به «دوازده خلیفه»
۳۹۵	تحقیق در باره حدیث لوح
۳۴۳	پژوهشی در باره احادیث مربوط به دوازده خلیفه
۳۹۵	تحقیق در باره حدیث لوح

پیشگفتار

موضوع مهدویت، یکی از مرفقی ترین اصول اعتقادی، اجتماعی و سیاسی اسلام است و در جهان امروز که جامعه بیش از هر زمان دیگر تشنه ارزش های انسانی و در رأس آنها عدالت اجتماعی است، اعتقاد به امام مهدی عج، زمینه ساز تحقق این بزرگ ترین آرزوی بشر در طایفه انسان است.

گرایش فطری همه انسان ها به انسان الهی و ظهور منجی، سبب شده است که پیروان همه ادیان، با همه اختلاف اندیشه ها و تاریخ را روشن ببینند و در انتظار روزی باشند که بساط ظلم برچیده شود و عدالت بر تمام جهان، سایه بگسترده.

بر این پایه، همچنین تلاش برای دستیابی به عدالت در این عالم و سرشار از عدالت می تواند محور وحدت کلمه جهانیان در جهت تحقق این آرمان فطری باشد.

پیروان مذاهب مختلف اسلامی نیز هر چند در خصوصیات مهدی و اختلاف نظر دارند، همگی بر این باورند که عدالت در جهان، تنها به دست شخص و رسل پیامبر خدا ص به نام «مهدی» فراگیر خواهد شد.

در این میان، پیروان اهل بیت ع بر اساس ادله نقلی و غیر نقلی که در این دانش نامه به تفصیل خواهد آمد، بر این باورند که امام مهدی ع فرزند یازدهمین حجت خدای سبحان پس از پیامبر اسلام است. او هم اکنون زنده و در انتظار فرمان

الهی است تا از پس پرده غیبت درآید و عدل را در جهان بگسترد.
قرآن کریم تحقق این رویداد بزرگ را با زبان اشاره^۱ بشارت داده و با عنایتی ویژه بر «استضعاف» - که نقطه اشتراک همه ستم‌دیدگان جهان است -، فرموده است:

«وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ»^۲

ما می‌خواهیم بر مستضعفان زمین منت نهیم و آنان را پیشوایان و وارثان [حکومت] [نشان] [قرار دهیم].

رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران امام خمینی (ره) با الهام از این آیه نورانی در ره‌نمودها، و ویژه در پیشانی جهانی‌اش، همواره بر هواداری از مستضعفان جهان تأکید می‌کرد، و خطاب انقلاب اسلامی ایران را - که به اذن خدای سبحان زمینه‌ساز انقلاب جهانی مهدوی است - به خطابه مایه از مستضعفان می‌دانست،^۳ چنان که در وصیت‌نامه سیاسی - الهی خود، مستضعفان جهان فرموده است:

و شما ای مستضعفان جهان، و ای کسورهای اسلامی و مسلمانان جهان، بپاخیزید و حق را با چنگ و دندان بگیرید و از هیاهوی تبلیغاتی ابرقدرت‌ها و عمال سرسپرده آنان نترسید... و همه را زیر پرچم پر افتخار اسلام مجتمع، و با دشمنان اسلام و محرومان جهان به دفاع بپردازید، و به سوی یک دولت اسلامی با جمهوری‌های آزاد و مستقل به پیش روی کنید تا تحقق آن، همه مستکبران جهان را به جای خود خواهید نشاند و همه مسلمانان را به امامت

۱. ر.ک: ج ۲ ص ۸۷ (بخش دوم / فصل پنجم: اشارت‌ها و بشارت‌های قرآن / امامت مستضعفان).

۲. قصص: آیه ۵.

۳. «...تنها آنهایی تا آخر خط با ما هستند که درد فقر و محرومیت و استضعاف را چشیده باشند. فقرا و متدینین بی‌بضاعت گردانندگان و برپادارندگان واقعی انقلاب‌ها هستند. ما باید تمام تلاشمان را بنماییم تا به هر صورتی که ممکن است خط اصولی دفاع از مستضعفین را حفظ کنیم... ما برای احقاق حقوق فقرا در جوامع بشری تا آخرین قطره خون دفاع خواهیم کرد» (صحیفه امام: ج ۲۱ ص ۸۷).

و وراثت ارض خواهید رساند. به امید آن روز که خداوند تعالی وعده فرموده است.^۱

بر این اساس، هدف از نگارش دانش‌نامهٔ امام مهدی علیه السلام برپایه قرآن، حدیث و تاریخ، تنها اثبات یک باور اسلامی از منظر پیروان اهل بیت علیهم السلام نیست؛ بلکه افزون بر این، گردن راهی است برای اتحاد پیروان همهٔ ادیان، بلکه همهٔ جهانیان، برای پاسخگویی به اصلی‌ترین نیاز بشر، یعنی حاکمیت عدالت بر سراسر جهان.

البته کتاب‌های فراوانی در این زمینه تألیف شده^۲ که بسیاری از آنها در خور ستایش اند. ولی تلاش برای ارائهٔ پژوهش‌های جدید، جامع، پویا و پیشرو، همچنان ضروری است. با افق‌های پیش رو روشن‌تر شود. بویژه این که در دوران معاصر، برخی معانداً، به دلیل ضربه زدن به جمهوری اسلامی ایران - که بر پایهٔ ولایت فقیه و نیابت عام امام زمان علیه السلام شکل گرفته است، با شبهه‌پراکنی -، اساس مهدویت را هدف گرفته‌اند. از این رو، بزرگ‌ترین خدمتی که مراکز علمی و پژوهشی می‌توانند به ساختن مقدس امام مهدی علیه السلام، و برای تداوم انقلاب اسلامی ایران تا حکومت جهانی ایشان داشته باشند، بازنگری تخصصی در موضوع مهدویت، و بازنگاری آن و پاک‌سازی نگاشته‌ها در مطابقت با بی‌پایه، و ارائهٔ نوشتارهایی است که افزون بر انتقاد علمی، پاسخگوی نیازهای معاصر باشند.

دانش‌نامهٔ امام مهدی علیه السلام تلاشی است متواضعانه در این راه، که در پی انتشار موسوعة الإمام علی بن ابی طالب علیه السلام در سال ۱۳۷۹، نگارش آن در دستور کار بخش پژوهشی مؤسسهٔ دارالحدیث قرار گرفت؛ اما به دلیل گستردگی و پیچیدگی موضوع از یک سو، و تراکم کارها از سوی دیگر، تکمیل و آماده‌سازی نهایی آن به تأخیر

۱. همان: ص ۴۴۸.

۲. ر.ک: ص ۵۱ (رویکردهای پژوهشی در مهدویت‌نگاری).

افتاد. امید که در آینده نزدیک، مورد بهره‌برداری همگان، بویژه پژوهشگران و ارادتمندان آن بزرگوار، قرار گیرد.

شایان ذکر است با همه تلاشی که برای اتقان و جامعیت این اثر صورت گرفته، کار خود را خالی از خطا و کاستی نمی‌دانیم و از همه فضلا و پژوهشگرانی که آن را ملاحظه می‌کنند، تقاضا داریم که با ارسال پیشنهادها و نقدهای خود، ما را در جهت رسیدن به نقطه مطلوب، یعنی، «دانش‌نامه جامع مهدوی» یاری رسانند.

سپاس از همکاران

لازم به دانستن همه فضلا و پژوهشگرانی که در نگارش این دانش‌نامه سهیم هستند،^۱ بویژه استاد ارجمند حجة الاسلام والمسلمین سید محمدکاظم طباطبایی رئیس «پژوهشگاه علوم و معارف حدیث»، که این پژوهش با همکاری و همراهی جدی و صمیمانه ایشان سرانجام یافت، و همچنین از برادران گرامی آقایان محمود کریمیان، محمدرضا سجادی طلبی، سید محمود طباطبایی نژاد و سید روح الله سید طباطبایی، که در مراحل اولیه و سلف‌دهی نهایی این مجموعه، تلاش‌های فراوانی داشتند، صمیمانه سپاس‌گزاری کنم.

همچنین از استاد گرانقدر حجة الاسلام والمسلمین عبدالهادی مسعودی، رئیس «پژوهشکده تفسیر اهل بیت (ع)»، که تدوین و بررسی از تحلیل‌ها و افزون بر آن، ترجمه این دانش‌نامه به قلم رسای ایشان است، تقدیر و تشکر می‌کنم.

ارزیابی علمی این مجموعه بر عهده آیه الله رضا استادی بوده است که به همین سبب از زحمات ایشان قدردانی می‌کنم.

۱. گفتنی است نام همکاران ارجمندی که در مراحل مختلف تولید این اثر (از اخذ متون و احادیث تا پایان آماده‌سازی) نقش داشته‌اند، در شناس‌نامه کتاب، درج شده و نام آندیشه‌ورانی که در نگارش یا ساماندهی نهایی تحلیل‌ها نقش مؤثر داشته‌اند نیز در پانویست همان تحلیل‌ها آمده است.

سرانجام در این شب بربرکت، شب نزول قرآن، و شب حضور فرشتگان در محضر امام زمان عج، از خداوند سبحان برای همه آنان پاداشی در خور فضل و بزرگواری او مسئلت دارم.

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ.
یا مُنِ السَّيِّئَاتِ بِالْحَسَنَاتِ، یا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.

شب ۲۳ رمضان المبارک ۱۴۳۴

۱۳۹۱/۵/۲۱

محمّدی ری شهری

www.ketab.ir

مقدمه مترجم

در فرهنگ شیعی، هدایت و عدالت فراگیر جهانی، آرزوهایی گره خورده به نهضت مهدوی و ترجمانی از قیام قائم آل محمد است. این آرزو و آرمان مقدس بوده که شیعه را در راه از میان سنگلاخ‌ها و از دل کوره‌راه‌ها، برکشیده و او را به امید پیوستن به منجی بشریت، خوشان و خروشان به جلو رانده است. دانشیان را نیز سهمی از این حرکت است. انسان با کوشش‌هایی سترگ و در خور ستایش، فانوس‌هایی از دل و جان خود بسازد و به پاسداری از یقین و امید، همت گماشته و راست‌قامت و استوار، بر سر راهی‌های جهل و تردید ایستاده و شبهه‌های شیطانی و وسوسه‌های انسانی را در پی بختداند.

در این میان، دانش‌نامه پیش رو، چون رودی رخشان، می‌درخشد و رشته تلاش‌های عالمان پیشین را به نیازهای امروز پیوند می‌دهد. این مجموعه گسترده، افزون بر گردآوری متون تاریخی و حدیثی در فلسفه، کلام، فقه، حقوق، پاسخگویی به پرسش‌های نسل معاصر را به عهده گرفته و با کاوش کهن، کوشیده است برای هر سؤال، پاسخی مستند و منطقی بیابد و آن را در جام حقیقت و مقبول به نسل معاصر ارائه دهد. از این رو، ترجمه آن به فارسی، هم دشواری بی‌اهم و درک متون کهن تاریخی را به همراه داشته و هم برای عبور از تنگناهای ترجمه متون دینی و مقدس، دقتی افزون را می‌طلبیده است. متونی که کمتر نقل و شرح شده‌اند،

واژه‌هایی نامأنوس دارند و ترکیب‌هایی ناآشنا را در جاهایی حسّاس از متن، در درون خود جای داده‌اند.

در این ترجمه، سعی بر رعایت امانت در بازگردان متون مقدّس - اعم از آیات کریمه قرآن و احادیث شریفه اهل بیت (ع) - و حفظ حدّ و مرز ترجمه و متون تاریخی و رجالی بوده است، هر چند در حدّ توان به زیبایی و روانی ترجمه نیز رتبه شده است.

گفته است که پژوهشگر گران‌قدر، حجة الاسلام رسول افقی، سراسر ترجمه را با ملاحظه و مقابله کرده و از سر دقّت و باریک‌بینی و دلسوزی، ده‌ها تذکّر و تصحیح را برای این ترجمه به پیرمغان آورده‌اند که سزوار است در همین جا از ایشان تشکر کنم. شایان ذکر است که متن تحلیل‌ها و بیان‌ها که در جای جای دانش‌نامه گنجانده شده و از نکات قوت این مجموعه به شمار می‌آیند، از ابتدا به زبان فارسی و به قلم نویسندگان متعدّد نوشته شده و از ترجمه نداشته‌اند. افزون بر این، ترجمه برخی دعاها و روایت‌های بلند و مشهور از مترجمان معاصر، وام گرفته شده و با ویرایشی ساده و ذکر نام مترجم، در این دانش‌نامه گنجانده شده‌اند. ترجمه چند شعر عربی در فصل مربوط به اشعار شاعران عربی به عهده دوست گرامی جناب آقای محمّد مرادی بود. و شرح حال راویان در پانزدهمین کتاب به قلم همکاران گروه رجال پژوهشکده است.

یادآوری این نکته لازم است که متون نقل شده از منابع کهنی مانند نجم الثاقب با حفظ امانت، اندکی روان‌سازی شده‌اند، با این حال در بخش‌هایی مانند «دیدار کنندگان امام مهدی (عج)» همچنان شاهد سبک‌های متفاوت هستیم که از آن گریزی نیست.

گفتنی است که هر جا روایات با اسناد آمده‌اند، تنها راوی نخست آن در ترجمه ذکر شده و اسامی بقیه راویان نیامده است. این کار به دلیل یکسانی نسبی نام‌های

رویکردی نو در مؤسسه دار الحديث است که همه پژوهش‌ها و ترجمه‌های پیشین، در پژوهش‌های بعدی، مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرند.

گفتمنی است ترجمه چند شعر عربی در فصل مربوط به اشعار شاعران عرب نیز بر عهده دوست گرامی، جناب آقای محمد مرادی بوده و شرح حال راویان در پانوش‌های کتاب، به قلم همکاران گروه رجال پژوهشکده است. یادآوری این نکات برای ارج نهادن به این عزیزان و پاسداشت حق معنوی آنان است، هر چند مسئولیت کلی ترجمه، همچنان بر دوش این حقیر است و پذیرای انتقادهای و راهنمایی‌های خوانندگان دانشور و گرامی دانش‌نامه هستم.

خداوند، این تلاش را از سبزه بهره‌گیری بیشتر از معارف اهل بیت علیهم‌السلام و توسعه فرهنگ مهدویت سازد و آن را به کرم و بزرگی خویش بپذیرد و همه خدمت‌گزاران معارف اهل بیت علیهم‌السلام را در باغ رضوانش جای دهد.

به امید حضور در رکاب قائم آل محمد علیهم‌السلام

عید الهادی مسعودی